

■ Kovový táč se šesti pohárky, art deco, 20.–30. léta 20. století, alpacca a barevný celuloid

■ Jídelní servis pro šest osob z růžového porcelánu, art deco, 20.–30. léta 20. století, Čechy, Dubí u Teplíc

■ Bílý porcelánový jídelní servis, funkcionalistický styl, Čechy, Loket

Design není žádnou novinkou

text Ing. Simona Šustková, viceprezidentka Asociace starožitníků | foto Alma Antique, Aukční domy Valentinum VII. a European Art Investmens

Tvary a krása nedávaly od pradávna spát umělcům i tvůrcům užitekových předmětů. Po mnohá tisíciletí byla koncepce i tvorba dílem jedné osoby, případně dílny pod vedením této osoby. Každý předmět, který člověk stvořil, byl jeho individuálním vyjádřením. Dávni tvůrci měli na zřeteli nejen užitečnost předmětů, ale i jejich vzhled, estetický dojem, a těmto kritériím podřizovali dle svých výtvarných schopností výsledek.

Moderní doba přinesla zásadní změnu: dělbu práce a moderní výrobní postupy, nezbytné pro výrobu daleko širšího spektra nejrozličnějších produktů. Tím se oddělilo navrhování předmětů od výroby a vymezil se samostatný obor lidské činnosti, designerská činnost. Design jako návrh na ztvárnění výrobků je tedy vlastně dítětem průmyslové revoluce 19. století. Během 20. století se proces navrhování výrobků stal významným oborem vzhledem k mnohotvárnosti produktů i stylů a snaze komerčně uspět na konkurenčním trhu. Návrhy výsledných předmětů už dnes často nejsou dílem jednotlivých designérů, ale celých týmů, v nichž jsou i pracovníci marketingu, odborníci na materiály a mnoho dalších.

Jedním z prvních průkopníků designu byl Angličan William Morris a hnutí Arts and Crafts, jehož myšlenky měly rozhodující vliv na vznik moderního designu. Otázkou vždy zůstalo, zda se má design standardizovat nebo je lepší dát přednost kreativě. Po roce 1880 Mackintosh, Olbrich a další návrháři uvedli do designu prvky secesního stylu. V architektuře bylo užíváno například železo, jehož stonkovité linie můžeme vidět na litinových sloupcích pařížského metra, tzv. Guimardův styl, ve Španělsku došlo k rozkvětu secese v návrzích Gaudího, americký návrhář L. C. Tiffany dostal zakázky na návrh vnitřního vybavení domu M. Twaina či několika místností v Bílém domě.

Ve dvacátých letech postupně nastupovala vláda velkovýroby, která si žádala maximální zjednodušení výrobků. Vlajkovou lodí designu se stala německá škola Bauhaus, založená W. Gropiusem v roce 1919. Prosazoval názor nedělitelnosti umění a vytyčil cíl moderního designu, jímž je produkce výrobků, v nichž se spojí hodnoty intelektuální, praktické, komerční i estetické. V Bauhausu působili např. P. Klee či V. Kandinskij. Známý je například model židle z ocelových trubek Wassili B3 od M. Breuera, násled-

■ Stolek z ohýbaného dřeva, počátek 20. století, Čechy, design pro firmu Thonet

dovaný celou řadou různých typů nábytku z ocelových trubek pro firmu Standart mobil a Thonet, zcela odpovídající požadavkům nízkonákladové sériové výroby. Bauhaus ovlivnil významně i design padesátých let.

Dekorační styl art deco, jehož první náznaky přišly v tvorbě Wiener Werkstatte, ruských konstruktivistů a italského návrháře C. Bugattiho, se inspiroval egyptskými civilizacemi, kulturou afrických kmenů, surrealismem, klasicismem a později geometrickými abstrakcemi. Světě se představil v Paříži na Výstavě dekoračních umění v roce 1925. Návrháři využívali exotická dřeva a luxusní materiály a hájili myšlenku návratu k řemeslnickým ideálům. Art deco bylo prakticky neslučitelné

■ Pierre Legrain, Psací stůl s křeslem, makasar, javor a pštrosí kůže, nedatováno (1920 – 1929)

s průmyslovou výrobou a bylo brzy nahrazeno praktičtějšími počiny v oblasti designu. Tento nápaditý styl se však prosadil do práce mnoha designérů, v Americe se proslavil nábytkem P. Frankla zvaným Skyscraper, a slavný je i mrakodrap Chrysler building v New Yorku postavený v letech 1925–1931. Díky spojení s hollywoodským snem byl tento styl ve třicátých letech velmi populární, zejména když bakelit nahradil drahé materiály a ve stylu art deco se začaly sériově vyrábět rozhlasové přijímače a mnoho užitekových předmětů. K oživení stylu došlo nečekaně v osmdesátých letech 20. století díky postmoderním designérům, např. R. Venturimu, H. Holeinovi a dalším.

Pop-art se prosadil v designu počátkem šedesátých let, kdy se objevil mezi designéry pojem plánované opotřebení. Plastické hmoty v různých barvách se staly symbolem hospodářského blahobytu, ještě utvrzovaným heslem „použij a zahod“. Populární design zpochybil všechny zásady dobrého designu a nakonec i moderny, ale položil základy postmodernismu.

Počátky postmodernismu sahají do 60. let, respektive do počátku 70. let, kdy první průkopníci postmoderny zastávali názor, že geometrická abstrakce moderny vedla k odcizení, takže od 70. let zahrnovaly práce amerických architektů opět dekorativní motivy. Jako mezinárodní styl byl akceptován v 80. letech, kdy zdroje jako klasicismus, art deco, konstruktivismus či De Stijl byly propojeny s počítačovou grafikou.

Dějiny designu jsou barvitě, zejména po druhé světové válce. Měníci se chování spotřebitelů, nové módní trendy, technický pokrok a vliv tradic jednotlivých národů se dnes otiskují do designu zaměřeného zejména na masovou možnost výroby. Moderní design není ještě objektem zájmu starožitníků, ale jednou, v blízké budoucnosti se jím beze sporu stane.

Více informací na www.asociace.com a www.valentinum.cz. ■